

Torgersen-saken forsøkes gjenåpnet

Straffesaken mot Fredrik Ludvig Fasting Torgersen endte i domfellelse i 1958. En ung jente var drept i Skippergaten 6 B i Oslo. Et bittmerke i offerets venstre bryst var et viktig fellende bevis. Tannleger var sentrale sakkyndige, både i 1958 – og senere i sammenheng med gjentatte gjenåpningsbegjæringer. Bittbeviset er nå lenge blitt erklært verdiløst, i likhet med samtlige andre fellende bevis. Saken vil nå bli begjært gjenopptatt igjen.

Denne gangen er det høyesterettsadvokat Cato Schiøtz, sammen med advokat Pål W. Lorentzen, som vil henvende seg til Gjenopptakelseskommisjonen, med professor Ståle Eskeland, advokat Jan Tennø og tidligere førstelagmann Nils Erik Lie i ryggen. Det er de tre sistnevnte som har henvendt seg til Schiøtz og bedt ham fronte en begjæring om gjenopptakelse.

Flere spedalske

Engasjementet rundt gjenopptakelse av Torgersen-saken synes å øke. På et seminar om det alvorlige temaet justismord, i Oslo 25. august, ble det spøkt med at 'de spedalske' blir stadig flere. Det vil si at de som aktivt støtter Torgersen i hans kamp for gjenåpning av straffesaken blir stadig flere.

Da saken første gang var oppe, i 1958 ble Torgersen dømt av Eidsivating lagmannsrett, som første og eneste instans. Dagens system, med hovedforhandlinger i tingretten og ankemulighet til lagmannsretten, er en ordning som er kommet senere.

Justismordets anatomi

Seminaret i Litteraturhuset i regi av Bjørnstjerne Bjørnson-akademiet og Norsk PEN tematiserte justismordets anatomi fra ulike vinkler, med hoved-

Jan Tennø har skrevet bok i håp om å skape oppmerksomhet om hva som er skjedd i rettssystemet i forbindelse med Torgersen-saken.

vekt på saken mot Fredrik Fasting Torgersen. Seminaret hadde i tillegg både et internasjonalt og et historisk perspektiv. Hensikten var å belyse mekanismene som gjør at mennesker blir dømt for forbrytelser de ikke har begått, samt utfordringene en står overfor når en sak forsøkes gjenopptatt.

Fem hovedbevis – bare juks?

Seminaret dreide seg mye om de fem hovedbevisene i saken, som alle synes å ha vært feiltolket, og derfor hevdes å kunne tilbakevises. Disse påstandene er grundig dokumentert. Ikke minst i boken «Torgerssensaken – Juks satt i system», av advokat Jan Tennø. Anmeldere betegner boken som det krasseste angrep på norsk rettsvesen i moderne tid.

Tennø, som også er Torgersens prosessfullmektig i et søksmål mot Gjen-

opptakelseskommisjonen etter dennes avslag om gjenåpning av straffesaken, dokumenterer hvordan han mener rettssystemet tyr til uholdbare metoder og juks for å nekte Torgersen den gjenopptakelsen han etter Tennøes mening, og mange før og etter ham, helt åpenbart har krav på. Lanseringen av boken i november 2013, skjedde få dager etter at Torgersen og Tennø tapte søksmålet de hadde anlagt mot Gjenopptakelseskommisjonen. Dommen er anket, men tiltroen til at rettsvesenet vil bidra til å få avsluttet Norges mest omtalte kan-skje justismordsak på en verdig måte er lav hos dem begge.

Derfor valgte Tennø å benytte seg av trykkefriheten i håp om å skape offentlig oppmerksomhet rundt det domstolene foretar seg i denne saken.

Det er kanskje lurt å finne på andre ting enn å satse på Gjenopptakelseskommisjonen. Michael Naughton, PhD University of Bristol Law School, grunnlegger og leder av The Innocent Network, UK og the University of Bristol Innocent Project har satt seg inn i både den britiske og den norske gjenopptakelseskommisjonens mandat og måte å fungere på. Mens Cato Schiøtz sa at psykologiske forhold vil være den største utfordringen i arbeidet med å få til en gjenåpning av Torgersens sak, underforstått prestisje i forhold til tidligere vedtak, hevdet Naughton at uansett hvem som måtte bli medlem av kommisjonen som skal avgjøre spørsmålet, det være seg Torgersens nærmeste støttespillere, vil den komme til samme konklusjon: Avslag. Dette på grunn av strukturelle forhold, og kommisjonens for nære bånd til rettssystemet for øvrig.

Kan det skje alle?

Er det slik at vi alle kan bli dømt for mord i Norge, bare vi er på feil sted til feil tid? Etter en lang seminardag, kom kvelden til Litteraturhuset. Også den

var viet temaet justismord, og Torgersen-saken.

I monologen 0+0=4 fortalte skuespilleren Thomas Bye historien om hvordan han ble opptatt av å finne ut alt om Torgersen-saken.

Forestillingen er en personlig fortelling fra skuespiller og manusmedforfatter Thomas Byes liv. Det startet da han spilte i Jens Bjørneboes stykke *Tilfellet Torgersen* i 2007, og ble overbevist om at Torgersen var blitt utsatt for justismord. Før 2007 og da han begynte å lese teaterstykket hadde han ikke en gang hørt om saken, og trodde skuespillet han skulle være med i var en oppdiktet historie. Han skulle snart fatte en nesten ufattelig interesse.

To uker før premieren på *Tilfellet Torgersen*, ved Teateret Ibsen i Skien i 2007, fikk Torgersen et av etter hvert mange avslag på søknaden om gjenopptakelse av saken sin. For å forstå dette og hva saken dreier seg om slukte Bye alt han kom over av litteratur. Han oppsøkte åsteder, ringte vitner, skrev debattinnlegg og sanger. Og teaterstykket. Han tok også kontakt med og stiftet bekjentskap med mennesker som har brukt store deler av livet sitt på å prøve å frikjenne folk de meiner er uskyldig dømt. En av disse, Vibeke Ekroth, som sammen med ektemannen Sten engasjerte seg sterkt i saken til Per Liland, befant seg i salen denne augustkvelden i Litteraturhuset.

Bye legger frem resultatet av granskingsarbeidet sitt i en dypt engasjert, og engasjerende, form på scenen. I forestillingen gjør han et dyppdykk ikke bare i Torgersen-saken, men også i Fritz Moen-saken og i Liland-saken. De to siste er det kanskje unødvendig å si – kjente justismordsaker i Norge, der de tidligere domfelte senere er blitt frikjent.

Det interessante er at sakene følger det samme mønsteret: En rekke indisier blir lagt sammen til «et samlet bevisbilde». Et poeng professor ved Institutt for patologi ved Universitetet i Oslo, Per Brantzæg, også understreket tidligere på dagen. Brandtzæg etterlyser mer vitenskapelig metode og tanke-

gang i rettssystemet. Det er ikke sånn at null pluss null kan bli noe annet enn null. Uansett hvor mange nuller du legger etter hverandre, blir det bare null. Med andre ord en hel haug med ikke holdbare bevis kan ikke til sammen utgjøre noe som skal kunne domfelle noen.

Jens Bjørneboe har skrevet teaterstykket og mange andre forfattere har engasjert seg i Torgersen-saken. Ikke minst Thorvald Steen, som satt i programkomiteen for dagen på Litteraturhuset. André Bjerke var sterkt engasjert i sin tid. Ebba Haslund og Karsten Alnæs er andre som blir nevnt som støttespillere. Med mange flere. Årsmøtet til Forfatterforeningen i 2011 vedtok støtte til arbeidet som nedlegges for at Fredrik Fasting Torgersen skal få gjenopptatt sin sak. Kravet er at bevismaterialet må vurderes på nytt ut fra nåtidens sakkyndighet og kompetanse.

Dreyfus og Torgersen

I sitt sluttinnlegg på seminaret 25. august, trakk en av de sist smittede spedlske, høyesterettsadvokat Gunnar Nerdrum, frem paralleller mellom Torgersen-saken og Dreyfus-saken fra Frankrike på slutten av 1890-tallet, som blant mange andre Bjørnstjerne Bjørnson engasjerte seg i. Saken begynte i november 1894 da kaptein Alfred Dreyfus, en ung fransk artillerioffiser av jødisk herkomst fra Alsace, ble dømt for landsforræderi grunnet påstått spionasje til fordel Tyskland ved at han skal ha gitt franske militære hemmeligheter til den tyske ambassade i Paris. Han ble dømt til degradering og til fengsel på livstid og sendt til straffekolonien på Djéveløya i Fransk Guyana hvor han under kummerlige forhold oppholdt seg i nær fem år.

To år etter dommen, i 1896, kom det fram bevis som identifiserte en fransk major i hæren ved navn Ferdinand Walsin Esterhazy som den virkelige skyldige. Offiserer av høy rang undertrykte de nye bevisene i en militærdomstol som enstemmig frikjente Esterhazy på rettens andre dag. Hæren anklaget Dreyfus for ytterligere ankla-

ger basert på falske dokumenter. Ryktene begynte å spre seg om at militærdomstolen var en konspirasjon som hadde gjort den uskyldige Dreyfus til en syndebygg og skapt en dekkhistorie. Saken eksploderte i offentligheten ved et anklageskrift, skrevet av den kjente forfatteren Émile Zola, som dekket hele forsiden av en avis i Paris i januar 1898 under overskriften «J'accuse!» («Jeg anklager!»). Anklagen var rettet direkte til den franske presidenten og regjeringen og anklaget dem for antisemittisme og for ulovlig fengsling av Dreyfus. Zola beskrev juridiske feil og mangler på reelle bevis. Artikkelen vakte oppsikt både i Frankrike og i utlandet. Aktivister la press på regjeringen for å gjenåpne saken.

I 1899 kom Dreyfus tilbake til Frankrike for en ny rettsak. Den intense politiske og juridiske skandalen som hadde delt det franske samfunnet mellom de som støttet Dreyfus, nå kalt for «dreyfusarder», som Anatole France, Henri Poincaré og Georges Clemenceau, og de som fordømte ham, «anti-dreyfusardene», slik som blant annet Édouard Drumont, utgiver av den ekstremt antisemittiske avisen *La Libre Parole*. Resultatet ble at den nye rettsaken dømte Dreyfus på nytt som skyldig og en dom på ti år i fengsel, men Dreyfus ble gitt en benådning og satt fri. Etter hvert ble anklagene mot Alfred Dreyfus demonstrert som grunnløse og at det franske militæret hadde dekket over den virkelige skyldige. I 1906 ble Dreyfus frikjent for alle anklager og gjeninnsatt i den franske hæren som major, men uten kompensasjon for de tapte årene i fengsel. Han tjenestegjorde gjennom hele den første verdenskrig.

I Torgersen-saken vente r vi på et nytt kapittel, kanskje i form av en ny rettsbehandling. Fredrik Fasting Torgersen selv, som fyller 80 år senere i høst, var ikke til stede på seminaret på grunn av sviktende helse.

Ellen Beate Dyvi